

ข้อมูลพื้นฐาน

โครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำแบ่ง ตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ประวัติความเป็นมา

คณะกรรมการหมู่บ้านน้ำแบ่ง หมู่ที่ 7 ตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ได้มีหนังสือที่ พิเศษ/2551 ถึงประธานมูลนิธิโครงการหลวงเพื่อขอเข้าร่วมเป็นพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง เนื่องจากมีปัญหาประชาชนหันมาปลูกพืชล้มลุกโดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มมากขึ้นเพราะราคาเป็นเหตุจูงใจ ขายได้ราคาดีกว่าพืชอื่นซึ่งเกษตรกรไม่มีอาชีพอื่นที่มีรายได้แน่นอนและยั่งยืน การเพิ่มพื้นที่ในการทำการเกษตรทำให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมด้วยการเผาไร่ ใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีกันอย่างแพร่หลาย และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงขอรับเข้าร่วมโครงการขยายผลโครงการหลวง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรมีอาชีพมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ชาวบ้านน้ำแบ่ง เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าเมี่ยน เดิมตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านผาหลุก หมู่ที่ 6 ตำบลแสนทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน แต่เนื่องจากที่ตั้งหมู่บ้านเดิมอยู่ห่างไกล การเดินทางค่อนข้างลำบาก เมื่อปี 2510 จึงได้อพยพย้ายถิ่นลงมาตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านน้ำแบ่งในปัจจุบันและเรียกชื่อหมู่บ้านตามชื่อของ

ลำห้วย โดยมีนายฟูควร ตระกูลพิทักษ์กิจ เป็นหัวหน้าชุมชน ในขณะนั้นเป็นหมู่บ้านบริวารของบ้านน้ำลัด หมู่ที่ 8 ตำบลผาตอ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ต่อมาเมื่อปี 2532 อำเภอท่าวังผา ได้แบ่งการปกครองจาก 9 ตำบล เป็น 10 ตำบล โดยแยกตำบลผาทองออกจากตำบลผาตอ และในปี 2534 บ้านน้ำแบ่งก็ได้รับการตั้งให้เป็นหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านที่ 7 ตำบลผาทอง อำเภอผาทอง จังหวัดน่าน จนถึงปัจจุบัน

สภาพโดยทั่วไป

ขนาดและที่ตั้ง

การพิจารณาพื้นที่ใช้พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์พื้นที่โดยพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยที่ครอบคลุมพื้นที่ หมู่บ้าน บ้านน้ำแบ่ง หมู่ที่ 7 ตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน คือลุ่มน้ำแบ่ง มีพื้นที่ 43.21 กิโลเมตร หรือประมาณ 27,007.58 ไร่ มีอาณาเขต ติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านวังผาง บ้านน้ำลึกใต้ ตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านห้วยม่วง ตำบลแสนทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านวังผาง บ้านแห่นสาม ตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านคอยตี้ว ตำบลศรีภูมิ อำเภอปาง จังหวัดพะเยา

บ้านน้ำแบ่งอยู่ห่างจากพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงถ้ำเวียงแก้วประมาณ 39.10 กิโลเมตร การแบ่งเขตการปกครองในพื้นที่ลุ่มน้ำแบ่ง อยู่ในเขต 2 พื้นที่ 2 ตำบล คือตำบลแสนทอง และตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านมีพื้นที่ดังตาราง

ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	พื้นที่		ร้อยละ
			ตารางกิโลเมตร	ไร่	
ผาทอง	ท่าวังผา	น่าน	29.40	18,375.75	68.04
แสนทอง	ท่าวังผา	น่าน	13.81	8,631.82	31.96
รวม			43.21	27,007.58	100.00

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ร้อยละ 80 เป็นภูเขาสลับซับซ้อน และร้อยละ 20 เป็นที่ราบเชิงเขามีพื้นที่ป่าดิบชื้น (ป่าต้นน้ำ) ประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่ที่มีความสูง 400-600 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีแหล่งน้ำที่สำคัญคือห้วยน้ำแบ่ง ซึ่งเป็นลำห้วยสาขาของลำน้ำยาว

พื้นที่ลุ่มน้ำแบ่ง มีระดับความสูงตั้งแต่ 300-1,700 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ส่วนใหญ่มีระดับความสูง 500-600 เมตร คิดเป็นร้อยละ 20.93 รองลงมา

ระดับความสูง 400-500 เมตร คิดเป็นร้อยละ 19.57 และ 600-700 เมตร คิดเป็นร้อยละ 12.74 เมตร

ระดับความลาดชันของพื้นที่ลุ่มน้ำแบ่ง ส่วนใหญ่ระดับความลาดชันสูงชัน คิดเป็นร้อยละ 36.60 รองลงมาีความลาดชันสูงชันมาก คิดเป็นร้อยละ 27.94 รองลงมาความลาดชันสูงชันปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 15.77

ลักษณะดิน

กลุ่มดินในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำแบ่ง เป็นกลุ่มดินในชุดที่ 62 ดินนี้ประกอบด้วยพื้นที่ภูเขา ซึ่งมีความลาดชันมากกว่า 35% ดินที่พบในบริเวณดังกล่าวนี้มีทั้งดินลึกและดินตื้น ลักษณะของเนื้อดินและความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติแตกต่างกันไปแล้วแต่ชนิดของหินต้นกำเนิดในบริเวณนั้น มักมีเศษหิน ก้อนหิน หรือหินพื้นใฝ่ล่ กระจาย

การชะล้างพังทลายของดิน โครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำแบ่ง ส่วนมากมีระดับการชะล้างพังทลายของดินน้อยมาก (ที่สูง) มีพื้นที่ 21,082.04 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 78.06 รองลงมาคือระดับรุนแรงมาก (ที่สูง) มีพื้นที่ 3,948.78 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.62 ดังตาราง

ตารางการชะล้างพังทลายของดิน โครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำแบ่ง

การชะล้าง พังทลายของ ดิน	คำอธิบาย	พื้นที่		ร้อยละ
		ตารางกิโลเมตร	ไร่	
H1	น้อยมาก (ที่สูง)	33.73	21,082.04	78.06
H2	น้อย (ที่สูง)	2.66	1,665.60	6.17
H3	ปานกลาง (ที่สูง)	0.50	311.15	1.15
H5	รุนแรงมาก (ที่สูง)	6.32	3,948.78	14.62
รวม		43.21	27,007.58	100.00

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบเขตร้อนเฉพาะฤดูกาล โดยได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดเอาความชุ่มชื้นเข้ามาสู่พื้นที่ ทำให้มีผลตกชุกในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝนและได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พัดเอาความหนาวเย็นมาในเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ และในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน จะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะทำให้มีสภาพอากาศร้อน

แหล่งน้ำที่สำคัญของโครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำแบ่ง

แหล่งน้ำธรรมชาติ

พื้นที่ลุ่มน้ำแบ่ง มีน้ำแบ่งเป็นน้ำสายหลัก มีทิศทางการไหลจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือผ่านบ้านน้ำแบ่ง แล้วไหลวกขึ้นไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อนไหลไปรวมกับน้ำกิ ซึ่งมีลำห้วยลำน้ำสาขาได้แก่ น้ำแบ่งน้อย ห้วยคู และห้วยไคร้ มีต้นกำเนิดจากดอยผาจ้อง ดอยกวาด ทางทิศตะวันตกของพื้นที่

ป่าไม้

พื้นที่ลุ่มน้ำแบ่ง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติเป็นพื้นที่อนุรักษ์ (โซน C) ทั้งหมด สภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์ ควรอนุรักษ์ไว้เป็นป่าต้นน้ำ

พื้นที่ลุ่มน้ำแบ่ง ส่วนใหญ่อยู่ในชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ 1A พื้นที่ยังคงสภาพป่าสมบูรณ์ซึ่งจำเป็นต้องสงวนไว้เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารและเป็นทรัพยากรป่าไม้ของประเทศห้ามมิให้มีกิจกรรมของมนุษย์ในพื้นที่ดังกล่าวและชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ 1 B พื้นที่ยังคงสภาพป่าสมบูรณ์ซึ่งจำเป็นต้องสงวนไว้เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารและเป็นทรัพยากรป่าไม้ของประเทศแต่อนุญาตให้มีกิจกรรมของมนุษย์ในพื้นที่ดังกล่าว

การคมนาคม

ถนนเส้นทางหลักในเขตหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง 8.45 กิโลเมตร ถนนลูกรัง 3.5 กิโลเมตร สามารถใช้การได้ดีในช่วงฤดูแล้ง ระยะทางห่างจากอำเภอ 20 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง 16 กิโลเมตร ลูกรัง 4 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 1 ชั่วโมง

โครงสร้างพื้นฐาน

- ถนนเส้นทางหลักในเขตหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง 8.45 กิโลเมตร ถนนลูกรัง 3.5 กิโลเมตร สามารถใช้การได้ดีในช่วงฤดูแล้ง ระยะทางห่างจากอำเภอ 20 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง 16 กิโลเมตร ลูกรัง 4 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 60 นาที

- มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน มีหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน มีศาลาประชาคม มีสนามเด็กเล่น สนามกีฬาของหมู่บ้าน

- มีสถานที่บริการโทรศัพท์สาธารณะ

- หมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน ใช้ถ่าน ฟืนเป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้ม

- มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุข

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากร หมู่บ้านน้ำแปง

ชื่อหมู่บ้าน/หย่อมบ้าน	หมู่ที่	เผ่า	จำนวนครัวเรือน	จำนวนครอบครัว	จำนวนประชากร		
					ชาย	หญิง	รวม
บ้านน้ำแปง	7	เผ่าเมี่ยน	66		202	207	409

ผู้นำชุมชน

นายชูศักดิ์	ตระกูลวัฒนศิริ	ผู้ใหญ่บ้าน
นายสิงห์ทอง	ตระกูลพิทักษ์กิจ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นายธีรวัฒน์	ตระกูลพิทักษ์กิจ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นายชาญชัย	ตระกูลพิทักษ์กิจ	สมาชิก อบต.
นายธีรศักดิ์	เยี่ยมยุทธการ	สมาชิก อบต.

การศึกษา

บ้านน้ำแปงมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือร้อยละ 24.6 ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนผู้ที่ได้เรียนหนังสือ ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 32.6 รองลงมาคือมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 23.4 ผู้ที่จบการศึกษาสูงสุด คือ ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 1.1 ซึ่งการส่งเสริมให้ประชากรได้รับการศึกษาและอ่านออกเขียนได้ ส่งผลดีต่อการรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมภายนอก และส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆที่จะเป็นประโยชน์ต่อตัวเกษตรกรเองและชุมชน

ส่วนแหล่งการเรียนรู้และรับรู้ข่าวสารในหมู่บ้านอื่นนอกเหนือจากศูนย์เด็กเล็ก และ โรงเรียน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เอกสารต่างๆ หอกระจายข่าวเพื่อใช้กระจายข่าวสารข้อมูลที่ชาวบ้านควรรู้และเรียกประชุม

การสาธารณสุข

มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุข

การประกอบอาชีพ

ประชาชนบ้านน้ำแปง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ได้แก่ การปลูกข้าวนา ข้าวไร่ ข้าวโพด ทำสวนผลไม้ (ลิ้นจี่) และรับจ้างทำการเกษตร มีการทำนา 1 ครั้งต่อปี สามารถผลิตข้าวเปลือกได้ไร่ละ 240 กิโลกรัม มีโรงสีขนาดเล็กไม่เกิน 20 แรงม้า 2 แห่ง โดยการปลูกข้าวเป็นการปลูกเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน รายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำสวนลิ้นจี่ ประมาณ 30,000 บาท ต่อปี ซึ่งสามารถเก็บผลผลิตได้ครั้งเดียว พืชที่นำมาปลูกทดแทนและนิยมปลูกกันมากคือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีร้านค้าภายในหมู่บ้าน 1 แห่ง ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพด ลิ้นจี่

รายได้

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ครัวเรือนละ 40,000 บาทต่อปี

การถือครองที่ดิน

พื้นที่ลุ่มน้ำแบ่ง ทั้งหมดประมาณ 27,007.58 ไร่ เป็นพื้นที่หมู่บ้านประมาณ 6,500 ไร่ อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมด พื้นที่ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ใช้ทำการเกษตรประมาณ 3,500 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกป่าไม้ยืนต้นประมาณ 3,000 ไร่ มีการใช้พื้นที่คิดเป็นร้อยละ 75-90 ของพื้นที่เกษตรของหมู่บ้าน

แหล่งเงินทุน

ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์/กลุ่มสหกรณ์เพื่อการเกษตร กองทุนหมู่บ้าน และธนาคาร ธกส.

การรวมกลุ่มของเกษตรกร

กลุ่มปักผ้า มีสมาชิก 25 คน มีทุน 12,000 บาท กลุ่มกองทุนลันจี้ กลุ่มลูกค้า ธกส. กลุ่มสหกรณ์ศุภนิมิต

ผลผลิตทางการเกษตร

ผลผลิตทางการเกษตรได้แก่ ข้าว, ข้าวไร่, ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์, ลันจี้

ปัญหา อุปสรรค และศักยภาพของโครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำแบ่ง

ปัญหา ความต้องการและแนวทางการพัฒนา

ด้านเศรษฐกิจ

ในกิจกรรมการผลิตพืช พืชที่เกษตรกรปลูกได้แก่ ข้าวไร่(ไว้เพื่อบริโภค) มีการปลูกพืชผักไว้บริโภคเองบ้าง ส่วนพืชที่ปลูกเพื่อขายหลักๆคือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ซึ่งจะปลูกในที่ดิน บริเวณดอยใกล้หมู่บ้านและตัดออกไปขายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่จะขายให้พ่อค้าทั้งเป็นคนในและนอกหมู่บ้านที่มารับซื้อถึงในไร่

ปัญหาในการผลิตพืช ข้าว คือให้ผลผลิตต่อพื้นที่น้อยลง เนื่องจากการถูกจำกัดพื้นที่ไม่ให้เวียนพื้นที่เหมือนแต่เดิม ส่วนข้าวโพดมีปัญหาด้านราคาตกต่ำ ปัจจัยการผลิต ปุ๋ย ยา มีราคาสูงขึ้น และการใช้ปุ๋ยเคมีและยาปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ และยังขาดการอนุรักษ์ดิน

ในกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ได้แก่ ไก่ หมู และแต่เดิมเคยมีการเลี้ยงวัว ส่วนใหญ่ไก่ และหมูจะเลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน ใช้ประกอบพิธีกรรมและขายให้คนในหมู่บ้าน ส่วนวัวจะเลี้ยงปล่อยป่าและขายให้พ่อค้าที่มารับซื้อ แต่ในระยะหลังมีการทำไร่ข้าวโพดมากขึ้น วัวที่เลี้ยงปล่อยมักเข้าไปทำความเสียหายกับข้าวโพด และมีการปรับเป็นเงินกับเจ้าของวัว จึงไม่มีคนเลี้ยงแล้วเนื่องจากไม่คุ้มกับค่าปรับ

ผู้ปฏิบัติงาน

นายวิชัย ปัตถมสิงห์ไชย

นายวิชัย ปัตถมสิงห์ไชย

นายอาณัติ ธิขวัณ

ผู้อำนวยการโครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำแบ่ง

ผู้จัดการกลุ่มโครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำแบ่ง

เจ้าหน้าที่ประสานงานสนามโครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำแบ่ง

แผนที่แสดงภูมิประเทศโครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำแบ่ง
ตำบลทุ่งพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

